

Jaarverslag van het Fries Scheepvaart Museum 2020

Inleiding

Er zullen weinig jaarverslagen zijn, die niet beginnen met de verzuchting dat 2020 een bijzonder jaar was. Dat was het zeker ook voor ons museum. We hadden mooie exposities, die veel aandacht kregen in de pers en die door het publiek goed werden bezocht, op de momenten dat het museum geopend was. Het was natuurlijk vervelend dat sommige exposities eerder stopten dan gepland. Maar de sluiting van het museum maakte ons ook creatief. Zo is de expositie over de bevrijding van Sneek helemaal digitaal gepresenteerd en tot onze verrassing was het bereik van deze foto's en films enorm groot. Ook voor de virtuele ledenreis was er veel waardering van onze achterban. Financieel gezien was het een lastig jaar. Niet alleen omdat we veertien weken lang geen bezoekers konden ontvangen, maar ook omdat school- en groepsbezoeken nauwelijks plaats konden vinden. Gelukkig dat we enig vet op de botten hadden en dat de culturele fondsen en onze vereniging ons hielpen de verliezen te compenseren. Het jaar 2020 was ook het jaar van plannen maken voor de toekomst. Het is uitermate lastig om in een jaar dat werd gekenmerkt door grote onzekerheid, na te denken over hoe ons museum zich de komende jaren kan vernieuwen, zodat we naast het vertrouwde publiek ook nieuwe bezoekersgroepen kunnen ontvangen. Het is fijn om in zo'n onzeker jaar toch ook samen plannen te maken en te dromen over nieuwe activiteiten en presentatievormen.

Personeel

Aan het begin van het jaar vond de werving en selectie van een Museum- en Marketingcoördinator plaats. Dit is een nieuwe functie die is gericht op het vergroten van het aantal bezoekers en op het stroomlijnen van de werkprocessen in het museum. De keuze viel op Arjanne Nijp. Zij trad op 1 mei in dienst. In de eerste maanden bestond haar werk vooral uit het corona-proof maken van het museum. Hierdoor leerde ze heel snel hoe ons museum functioneert en wat er aangepast moest worden om op 2 juni de deuren weer te openen. En de maanden daarna kon ze haar talent volop inzetten voor de PR en marketing van de tentoonstelling over 75 jaar SKS. Als museumcoördinator functioneert Arjanne Nijp ook als vervanger van de directeur. Jelle Koenen was in voorgaande jaren deels gedetacheerd geweest naar het Fries Museum. Vanaf 1 januari was hij weer fulltime aan het werk in Sneek. Hij beheert niet alleen de collectie en de bibliotheek, maar is ook actief in het verstrekken van inhoudelijke informatie.

Op 31 december 2020 was de personeelsbezetting als volgt:

Bettie Boersma-Dijkstra (balie en administratief werk)
Freerk Bokma (tentoonstellingsmaker, fotograaf, onderhoud collectie en gebouwen)
Alet Doornbos (balie)
Grytsje Feitsma (organisatie van groepsontvangsten en coördinatie vrijwilligerswerk)
Jelle Koenen (registratie van alle verzamelingen en onderzoeksbegeleiding)
Joke Leeversink-Boersma (huishoudelijk werk, balie en groepsontvangsten)
Arjanne Nijp (museum- en marketingcoördinator)
Anke Roorda (educatie)
Meindert Seffinga (directie)

Aaltje Sprik-Dijkstra (balie, financiële administratie en museumwinkel)
Merijn van Veen (educatie)
Nynke Wiersma-Hansma (huishoudelijk werk en balie)

Als stagiaire van de Hanzehogeschool was Rianne van der Wier actief met een afstudeeropdracht voor de opleiding communicatie en multimedia. Ze maakte een prototype van een virtuele beleving van onze skûtsjeroef. Voor de begeleiding van de klassen van het speciaal onderwijs werd Vera Donkerbroek ingeschakeld.

Vrijwilligers

Het was voor veel vrijwilligers best moeilijk toen de Nederlandse Museumvereniging in het coronaprotocol de regel opnam dat vrijwilligers die tot de risicogroep behoorden, beter niet meer naar het museum konden komen. Veel van onze vrijwilligers vallen in deze risicogroep, omdat ze ouder dan 70 jaar zijn. We hebben ons best gedaan om toch zoveel mogelijk in contact met hen te blijven. Toen in de zomer de maatregelen versoepelden zagen we gelukkig weer meer vrijwilligers. Maar omdat de ontvangst van groepen en scholen maar in beperkte mate mogelijk was, misten we wel onze cateringvrijwilligers, rondleiders, stadsgidsen en de vrijwilligers van het educatieteam. Ook voor de weekendsuppoosten veranderde er het nodige. Om ruimte te creëren in de entreehal, hebben we de balie van de VVV opgeheven en namen de vrijwilligers van de VVV plaats achter de museumbalie. Daardoor was er aan de balie geen ruimte meer voor de weekendsuppoosten. Zij deden alleen dienst op zondag, wanneer er geen VVV-vrijwilligers waren. Voor iedereen was het even wennen, maar aan het eind van het jaar was de conclusie toch, dat één balie voor museum én VVV eigenlijk prima bevalt. Zo hebben we improviserend samen met onze vrijwilligers gezocht naar nieuwe wegen en naar mogelijkheden om toch – binnen de regels - aan de slag te gaan. Aan het eind van het jaar hebben we de vrijwilligers, die we al een tijd niet meer hadden gezien, in kleine groepjes ontvangen in het museum. Elkaar weer even ontmoeten blijkt dan heel waardevol te zijn. Zo blijven we elkaar vasthouden. Ook de leden van de museumbesturen fungeren al vrijwilligers, die het museum een warm hart toedragen. Voor hen gold dat het in 2020 misschien wel drukker was dan ooit. Er stonden belangrijke onderwerpen op de agenda. Niet alleen de gevolgen van de coronacrisis, maar ook de subsidie van de provincie en de museale samenwerking in de gemeente Súdwest-Fryslân. In september schrokken we erg van het bericht dat onze vrijwilliger Frits Boschma was overleden. Vele tientallen jaren was Frits aan ons museum verbonden. Hij was weekendsuppoost en rondleider. En ook bij tal van andere activiteiten konden we altijd een beroep op hem doen. Als liefhebber van de historie van zijn woonplaats IJlst, zorgde hij er voor dat, er tal van voorwerpen en documenten uit zijn stad terecht kwamen in onze collectie. In dankbaarheid blijft Frits in onze herinnering.

Collectie

In 2020 zijn er 52 nieuwe voorwerpen toegevoegd aan de collectie. Dit lijkt weinig, maar één van de aanwinsten is een zeer grote, namelijk de verzameling bouwtekeningen van jachtontwerpen J.K. Gipon. Deze verzameling is nog niet geïnventariseerd en werd voorlopig ingeboekt onder één inventarisnummer. De meest opvallende aanwinsten worden besproken in een apart hoofdstuk in dit jaarboek. De registratie van de collectie werd verzorgd door Jelle Koenen en Freerk Bokma maakte foto's van deze voorwerpen. Omdat er in andere musea aanzienlijk minder exposities werden georganiseerd, waren er ook minder

bruikleenaanvragen. In 2020 werden er negen objecten in bruikleen afgestaan aan: stichting Kunst & Historisch Bezit ASR Nederland (Utrecht), Tresoar (Leeuwarden), Museum Boerhaave (Leiden) en het Historisch Centrum Leeuwarden. Een gepland bruikleen aan het Siegerland Museum im Oberen Schloss (Siegen, Duitsland) kon vanwege de Coronapandemie niet doorgaan.

Tentoonstellingen

Zes tentoonstellingen werden er georganiseerd.

- Boten bij de Vis – reizende tentoonstelling van het Netwerk Zuiderzeecollectie (30 november 2019 – 2 februari 2020)
- Wetter – schilderijen van Jan Reus (15 februari – 28 maart 2020)
- De bevrijding van Sneek (digitaal in de maanden april en mei 2020)
- Eén grote familie – 75 jaar SKS Skûtsjesilen (5 juni – 23 augustus 2020)
- Boot is back – met kunstfoto's van Jenny Boot (5 september – 1 november 2020)
- Groningers in Fryslân. Kunst van de Groninger Ploeg anno 2020 (14 november – 31 dec. 2020)

Over de expositie Boten bij de Vis schreef ik al in het jaarverslag van 2019.

De expositie Wetter met schilderijen van Jan Reus trok in de eerste vier weken gelukkig veel belangstelling. Het verhaal van deze schilder is dan ook heel bijzonder. Want Jan Reus kan helemaal in vervoering raken door het geluid van water. Met zijn ogen dicht wordt Jan Reus tot in het diepst van zijn ziel geraakt door de geluiden van bijvoorbeeld de Oudegaaster Brekken. Ook in muziek vindt Jan Reus inspiratie. Zijn schilderijen verbeelden de geluiden van muziek en water: ritmes en golfbewegingen vloeien in elkaar over. Een lezing over zijn werk kon nog net voor de eerste coronasluiting van het museum door Jan Reus worden gehouden.

De expositie over de Bevrijding van Sneek dreigde door de sluiting in het water te vallen. Toch maakt een crisis ook inventief. We hadden via de sociale media mensen opgeroepen om foto's van de bevrijding van Sneek beschikbaar te stellen voor de expositie. En via dezelfde sociale media presenteerden we ook het materiaal dat we op deze manier verzamelden. Vrijwilliger Alice Booij, die samen met Peter van Egmond aan deze expositie had gewerkt, maakte rondom de Friese bevrijdingsdag 15 april mooie verhalen bij de foto's en de films. Het bereik van de dagelijkse berichten was enorm en de reacties waren lovend. We merken dat deze media meer en meer functioneren als een tweede platform voor de verhalen die wij te vertellen hebben. En het voordeel van digitale media is, dat ze geen drempels of grenzen kennen en eindeloos gedeeld kunnen worden. Ik oktober hield Alice Booij een lezing over de Sneker bevrijding en toonde daarbij een korte kleurenfilm uit 1939 met beelden van de Sneker Luchtvaartdienst. De film werd geleverd door de heer J.C. Flach. Zijn vader was destijds actief bij de Luchtvaartdienst en had de film laten maken. Amateurfilms in kleur uit die tijd zijn nauwelijks bekend. Uniek is ook dat de verzetsman Hendrik Lever is gefilmd.

Toch waren we blij dat we in de zomer ook weer een fysieke tentoonstelling konden openen. Ook hiervoor hadden we een oproep gedaan om foto's beschikbaar te stellen voor de expositie "Eén grote familie – 75 jaar SKS Skûtsjesilen". We wilden niet het gebruikelijke

fotomateriaal van bijvoorbeeld persfotografen, maar een inzicht in hoe de schippersfamilies zélf het skûtsjesilen beleven. De foto's uit de familiealbums boden een unieke kijk achter de schermen. Bij de schippers, de bemanningen en hun gezinnen zien we de passie en spanning, maar ook veel plezier en vooral saamhorigheid. En juist omdat ze iedere zomer twee weken met elkaar optrokken, ontstonden er veel onderlinge relaties. Het is ook bijna letterlijk één grote familie. Maar wel een familie waar op het scherpst van de snede wordt gestreden om de hoofdprijs: het zilveren skûtsje. Er waren voor 2020 mooie evenementen gepland rondom het 75-jarig bestaan van de SKS. Maar ook hier viel vrijwel alles in het water. Voor het eerst in 75 jaar konden de wedstrijden niet doorgaan. Wel was er onze tentoonstelling én een fraai jubileumboek dat in de nazomer werd gepresenteerd tijdens een ontvangst van de Koning en Koningin.

In het najaar organiseerden we een tentoonstelling van het werk van kunstfotograaf Jenny Boot. Het was haar eerste solo-expositie in een museum. En waar kon dat beter, dan in haar geboortestad Sneek. Er waren bijzondere foto's te zien, de meeste geïnspireerd op de schilderijen van de oude meesters uit de 17^e, 18^e en 19^e eeuw. Zo maakte ze bijvoorbeeld *Last potato supper*, een eigentijdse versie van *De aardappeleters* van Vincent van Gogh. Speciaal voor deze tentoonstelling maakte ze ook een aantal werken die zijn geïnspireerd op werken uit onze collectie. Het krijtportret van Klaaske Willems Bootsma werd bijvoorbeeld vertaald in een portret van Fiebe. En er waren ook foto's van modellen met oorijzers en kanten mutsjes. Een daarvan is na afloop van de expositie aangekocht door het museum. De werken van Jenny Boot zijn in verschillende galleries te bewonderen, niet alleen in Nederland, maar ook in het buitenland; van Miami tot Malmö. En deze zomer was ze terug in Sneek. Vandaar te titel "Boot is back". De tentoonstelling werd financieel mogelijk gemaakt door het Old Burger Weeshuis, die ook de komende jaren ons zal steunen bij exposities van fotokunst. De bedoeling van deze kunstexposities is om een andere publiekssegmenten aan te boren. Bij deze tentoonstelling is dat zeker gelukt, want vanuit het hele land kwamen liefhebbers van fotokunst naar Sneek om de expositie te bekijken. En gelukkig had ook ons vertrouwde publiek erg veel waardering voor deze expositie.

De laatste expositie van 2020 organiseerden we in samenwerking met de Groninger Kunstkring De Ploeg. Wat zien Groninger kunstenaars als ze naar Fryslân komen? Het resultaat was een tentoonstelling met een grote variëteit aan werken: van abstract tot realistisch, van houtskool tot olieverf en van schilderij tot beeldhouwwerk. Maar wel allemaal met als gemene deler: het Friese water. Een aantal Ploegleden reisde in de zomer naar Fryslân en voer een middag mee op een skûtsje in de Alde Feanen. Anderen lieten zich inspireren door het Waddengebied, door jeugdherinneringen of hadden andere associaties met Fryslân. Eén van de kunstenaars maakte een schilderij van het Starteiland bij Sneek. Het hing naast het kleurrijke schilderij uit onze collectie dat Johan Dijkstra in 1923 maakte van het starteiland en dat zeer kenmerkend is voor het werk dat destijds door de leden van de Groninger Ploeg werd gemaakt. En dat maakte de cirkel rond tussen de Ploeg van toen en de Ploegleden van nu.

In de IJzaal was vanaf 15 januari een expositie te zien van de Elfstedenkruisen, waar Anne Tjerkstra de winnaars en winnaressen van de Elfstedentocht op portretteerde. De expositie werd geopend op 15 januari, de Dag van de Elfstedentocht.

Website, PR en Marketing

Het jaar begon goed met zojuist genoemde Dag van de Elfstedentocht op 15 januari, die zeer veel publiciteit kreeg. Dankzij een melding van het ANP werd er aandacht aan besteed in landelijke media als De Wereld Draait Door, Jinek (RTL 4), NOS sport, NOS Jeugdjournaal, Hart van Nederland (SBS), Knack, Radio 1 en 5, Radio 538. En ook onze provinciale media waren uitgebreid aanwezig: Leeuwarder Courant, Friesch Dagblad en Omrop Fryslân. Zoveel free publicity voor één evenement hadden we nog niet eerder meegemaakt. De expositie over 75 jaar SKS trok ook veel belangstelling, bijvoorbeeld in het Skûtsjejournaal van Omroep Max. Een andere publicitaire klapper, die ook het NOS nieuws haalde, was de al eerder beschreven kleurenfilm uit 1939 van de Sneker luchtwachtdienst.

Met de komst van Arjanne Nijp kreeg de publieksfunctie een nieuwe impuls. Als coördinator marketing maakte zij veel werk van de publiciteit rondom de exposities. Grote artikelen daarover verschenen in de provinciale dagbladen en de lokale media. Ook Omrop Fryslân en Omroep Súdwest hadden ruim aandacht voor onze activiteiten. Arjanne Nijp ontwikkelde voorts tal van activiteiten rondom de exposities, die vervolgens ook weer publiciteit genereerden. Via de sociale media werden niet alleen foto's maar ook korte filmpjes gedeeld. Interviews met skûtsjeschippers over de foto's uit familiealbums bijvoorbeeld, of filmpjes over de vaartocht van de kunstenaars van de Groninger Ploeg. Twee vrijwilligers waren ook actief op Facebook en Instagram, zodat er vanuit het museum tal van berichten en verhalen de wereld in gaan. Dat kunnen berichten over activiteiten zijn, maar ook heel vaak worden de verhalen van voorwerpen of foto's uit onze collectie verteld. Wat dat betreft beschikken we in ons museum over een bijna onuitputtelijke bron. Betaalde marketing vond samen met andere musea plaats in de media van Waterland van Friesland. Heel gericht was de campagne voor de expositie van Jenny Boot in een tijdschrift voor liefhebbers van fotokunst. Van papieren nieuwsbrieven kwam het in het najaar niet, omdat activiteiten vanwege steeds veranderende coronamaatregelen niet een paar maanden van te voren gepland konden worden. Met een digitale nieuwsbrief kunnen we sneller inspringen op de actualiteit. Aan het eind van het jaar ontwikkelde Arjanne Nijp plannen voor verbetering van de website, die in 2021 weer helemaal up to date gemaakt zal worden. Leidraad voor al deze inspanningen zijn het marketingplan en de marketingstrategie, die in 2019 zijn ontwikkeld met behulp van marketingdeskundigen.

Educatie

In schoolverband kwamen er 794 kinderen en begeleiders naar het museum. Een groot verschil met 2019, toen we nog 4.125 kinderen ontvingen. De reden is duidelijk. De scholen waren in het voorjaar gesloten. Toen de kinderen weer naar school mochten, was de behoefte aan een museumbezoek niet erg groot. De belangrijkste reden daarvoor lag bij het vervoer door de ouders, dat aan strenge regels gebonden was. De educatoren waren vol goede moed van start gegaan met het programma voor het speciaal onderwijs, dat in 2019 met steun van het Old Burger Weeshuis al was ontwikkeld. Voor de maanden februari tot mei stonden er al tientallen bezoeken in de agenda. De 142 leerlingen van De Sinne kwamen in februari. Zij werden vervoerd met de elektrische bussen van Duurzaam Vervoer Sneek. De reacties van leerlingen en docenten waren enthousiast. Vanaf maart werden de schoolbezoeken van het speciaal onderwijs gecancelld.

Net daarvoor was het programma "Wrakken en Schatten" in de voorjaarsvakantie nog een groot succes. Er was veel te doen, te maken en te ontdekken. Honderden kinderen kwamen naar het museum, samen met hun pakes en beppes. En tientallen vrijwilligers zorgden er

voor dat ze zich urenlang vermaakten.

En toen kwam de corona-lockdown en vielen de meeste educatieve activiteiten in het water. Via de digitale nieuwsbrief bleven we vanuit het Kindermuseum wel contact houden met onze jeugdige achterban. Voorts werd er in samenwerking met het Skûtsjemuseum, de stichting Foar de Neiteam en de Museumfederatie Fryslân een uitgebreid lespakket over skûtsjes ontwikkeld. In de zomervakantie was er voor kinderen de “Ziek, zwak en misselijk-route”, waarmee kinderen helemaal coronaproof aan de slag konden. Toen de scholen in het najaar weer open gingen, begon het programma “op avontuur met de Sterke Yerke” over ontdekkingsreizigers en plastic soep. Op het binnenterrein konden kinderen een kijkje nemen in het Behouden Huys van Willem Barentsz op Nova Zembla en bij de museumvijver vol plastic afval, hoorden ze de verhalen van de avonturiers van de Sterke Yerke, die in 1979 met een vlot de oceaan overstaken om onderzoek te doen naar de olievervuiling. In 2021 wordt er een tweede Sterke Yerke gebouwd, deze keer om de aandacht te vestigen op de vervuiling van de oceanen met plastic. In de herfstvakantie waren er workshops, waar kinderen leerden om van gebruikt plastic mooie kunstwerken te maken. Dit programma kwam tot stand in samenwerking met het team Sterke Yerke II en de Maritieme Academie in Harlingen. Het verdient meer aandacht, dan er in 2020 mogelijk was daarom gaat het in 2022 op herhaling. Dan wordt namelijk ook een tentoonstelling georganiseerd over de Sterke Yerke toen en nu.

Publicaties en onderzoek

Bouke Oppewal en Hendrik Tamsma deden onderzoek voor het in het vorige jaarboek verschenen artikel over schippersscholen en internaten. Zelden leverde een artikel in ons jaarboek meer reacties op dan dit. Bij de tentoonstelling over dit onderwerp in 2018 was ook al gebleken dat dit onderwerp nog erg leeft in schippersfamilies. Alice Booij en Peter van Egmond deden onderzoek voor de expositie over de bevrijding van Sneek. En voor de expositie over 75 jaar SKS verzamelde ik fotomateriaal bij schippersfamilies. Voor het plaatjesalbum, dat door de Albert Heijn Stadsfenne werd uitgegeven in samenwerking met de vereniging Historisch Sneek, schreef ik twee hoofdstukken en leverden we tientallen afbeeldingen.

Onderzoekers konden ook in 2020 terecht in de leeszaal van onze bibliotheek. In 2020 waren dat er 24. Begeleid door Jelle Koenen vonden ze hun weg in onze boeken, tijdschriften, archieven en documentatiemappen. Jelle Koenen beantwoordde ook de ruim 300 vragen die via e-mail aan ons werden gesteld. Vaak zijn dit vragen naar aanleiding van onze collectiedatabase, die tamelijk snel beantwoord kunnen worden. Andere mails gaan vaak over de aanvraag van beeldmateriaal. Voor het jubileumboek van de SKS zijn bijvoorbeeld vele tientallen foto's beschikbaar gesteld. Lezingen waren nauwelijks mogelijk. Net voor de lockdown hield ik nog één in Wyckel.

Bibliotheek, archief en fotocollectie

De bibliotheek groeide in 2020 met 39 titels. De boeken en tijdschriftartikelen werden door Jelle Koenen toegevoegd aan de bibliotheekcatalogus. Schenkingen voor de bibliotheek werden verkregen van: Boerderijstichting Fryslan (Leeuwarden), IJ. Dijkstra (Aarlanderveen), wijlen J.K. Gipon (Balk), F. Kaufmann (Drachten), dr. J.A. Koppen (Sneek), Van der Let & Partners (Heerenveen), prof. dr. J.R. ter Molen (Apeldoorn), Ottema-Kingma Stichting (Leeuwarden), stichting De Palingaak (Heeg), H. Rozenberg (Sneek), dr. J.P. Sigmond

(Amsterdam), H. Sijbrandij (Earnewâld), E. Spits (IJlst), Y. van Terwisga-Bouma (Leeuwarden) en C. Veenstra (Goënga).

In 2020 werd het tekeningenarchief verworven van scheepsontwerper Jacob Klaas Gipon, waarbij ook een deel van zijn administratie hoort. Er kwamen ook weer aanvullingen op het archief van het Stamboek Ronde en Platbodemjachten. Van A. Hofstra en M. Reuling werd het omvangrijke negatievenarchief van de Sneker fotograaf Ger Dijs verworven. Deze negatieven zijn nog niet geïnventariseerd. In de foto- en documentatieverzamelingen zijn voorts aanwinsten verworven van: G. Boeijinga (Sneek), J. de Boer (Sneek), A. van Drooge (Haren), dr. K.F. Gildemacher (Joure), S. Hoekstra-Bandstra (Dokkum), A. Hofstra en M. Reuling (Sneek), K. van Mervennée (Biddinghuizen), F.A.J.M. Middelhoff (Sneek), L. Ooms (Jubbega), J.H. Oostenbrug (Gytsjerk), B. Wouters Pietersma (Drachten), G. van de Sande (Rotterdam), J.T. Sinnema - de Jong (Sneek), E. du Marchie van Voorthuisen (Groningen) en J. Wegener Sleswijk - van Waning (Leeuwarden). Er zijn dit jaar 3.189 foto's, dia's, negatieven en ansichten ingeschreven.

Lezingen en ontvangsten

De vereniging Fries Scheepvaart Museum organiseerde drie lezingen. Twee lezingen konden niet doorgaan.

29 januari	Joop Boonstra over schipper-schilder Pieter Witteveen
24 februari	Johan Hoogland over de nieuwe Elfstedenroutes door Sneek en Anne Tjerkstra over zijn Elfstedentochten (interview door Sippy Tigchelaar)
21 oktober	Alice Booij over de bevrijding van Sneek

De contactavonden van maart en november konden niet doorgaan. Op 15 januari werd in ons museum de eerste Dag van de Elfstedentocht georganiseerd. We deden dit in samenwerking met sporthistoricus Jurryt van de Vooren, Tresoar en het Fries Filmarchief. Op de verjaardag van de vereniging De Friesche Elf Steden (opgericht op 15 januari 1909) waren er lezingen door Marnix Koolhaas en interviews door Sippy Tigchelaar met Anne Tjerkstra en met drie vrouwelijke Elfstedenwinnaars Tineke Dijkshoorn, Klasina Seinstra en Lenie van der Hoorn. De kaarten voor deze middag waren in een mum van tijd uitverkocht en de belangstelling van de pers was enorm!

Om ook in coronatijd lezingen te organiseren voor een publiek van maximaal 30 mensen, is in de gehoorzaal een camerasysteem geïnstalleerd, zodat we de lezingen live kunnen streamen. Zo kunnen onze leden de lezingen thuis op hun computer meemaken of achteraf bekijken op ons youtube-kanaal. De lezing door Alice Booij werd op deze manier gestreamd en vastgelegd. Dat dit in een behoefte voorziet, blijkt uit het aantal keren dat deze lezing is bekeken; maar liefst 334 keer.

De lezingenserie van Gabriël Vriens over de grootmeesters van de Nederlandse schilderkunst moest in het voorjaar worden onderbroken en ook bij de hervatting in het najaar werd er vanwege een tussentijdse lockdown wederom soepel met de agenda omgegaan. De deelnemers aan de cursussen van Vriens genoten desondanks weer van zijn aanstekelijk enthousiasme.

Namens het museum was ik aanwezig bij het symposium van Tresoar over de Sonttolregisters (31 januari), het afscheid van Hilda Boesjes als directeur van het Woudagemaal (7 februari) en de ontvangst van de pachters van het Old Burger Weeshuis in ons museum (6 maart)

Excursies

Konden er in 2019 nog drie reizen worden gemaakt, in 2020 was dat ten enenmale onmogelijk. Met een grote groep in een bus, zat er niet in. Daarom hebben aan het eind van het jaar aan onze leden een digitale reis door het museum aangeboden. Met een gefilmde verhalentocht langs verschillende voorwerpen in het museum, maakten we een reis door België, Duitsland, Engeland, Denemarken, Noorwegen en Italië. Digitaal reizen is natuurlijk behelpen, maar de reacties op de professioneel gemaakte filmbeelden waren heel positief. We hopen in 2021 weer echt op reis te kunnen.

Vereniging en twee stichtingen

Het museum is in 1938 opgericht door de vereniging Fries Scheepvaart Museum. Sinds 1976 wordt het museum geëxploiteerd door de stichting Fries Scheepvaart Museum. De vereniging ondersteunt het museum door het beschikbaar stellen van menskracht en financiën en door het beheer van de museumgebouwen, die allemaal eigendom zijn van de vereniging. Sinds 1986 behartigt de stichting Museum de Fryske Winter de zaken die te maken hebben met de collecties in de IJzaal.

Stichting Fries Scheepvaart Museum

De samenstelling van het bestuur was per 1 januari 2020 als volgt: W.J. de Vreeze (voorzitter), L. Touwen (secretaris), mevrouw D. Eringa-Berghuis (penningmeester), mevrouw J.W. Ritchi Hofland en F.R.J. van Drooge (beide als leden en afgevaardigden van de vereniging Fries Scheepvaart Museum). Het bestuur wordt bijgestaan door vier adviseurs: de drie leden van het dagelijks bestuur van de vereniging Fries Scheepvaart Museum en de directeur van het museum. Aan het eind van het verslagjaar trad mevrouw Eringa na twee periodes af en werd vervangen door mevrouw dr. J.B.M. de Jong uit Olterterp. De heer Van Drooge werd voor een tweede periode herbenoemd.

Het bestuur van de stichting vergaderde op 10 februari, 16 maart, 21 juli, 28 september, 23 november, 22 december. Belangrijke onderwerpen waren: de benoeming van de museum- en marketingcoördinator, de jaarrekening 2019, de begroting 2021, de subsidieaanvraag bij de provincie voor de periode 2021-2024, de gevolgen van de coronacrisis, het activiteitenplan 2021-2024 en de vacature die in 2021 zal ontstaan door het vertrek van de directeur naar het Historisch Centrum Leeuwarden.

Het besluit van Gedeputeerde Staten om ons museum in de komende jaren jaarlijks 54.000 euro minder subsidie te verstrekken, is het gevolg van de wens van Provinciale Staten om meer musea te subsidiëren, zonder het museumbudget te verhogen. Het activiteitenplan van ons museum werd door de adviescommissie beoordeeld als goed en hier en daar zelfs als voorbeelding. Maar omdat er voortaan ook vier nieuwe musea provinciale subsidie krijgen, moest er gekort worden. Dat dit grote gevolgen heeft voor ons museum hebben we duidelijk gemaakt aan de Staten. In een motie hebben zij er bij Gedeputeerde Staten voor gepleit om deze nood te lenigen, maar aan het eind van het verslagjaar was er nog geen oplossing in zicht. Naast het politieke lobbywerk, hebben we ook een bezwaarschrift ingediend tegen de beschikking van Gedeputeerde Staten. Dat zal naar verwachting in het voorjaar van 2021 worden behandeld.

Een ander gespreksonderwerp was de samenwerking tussen de musea in de gemeente Súdwest-Fryslân. In opdracht van de gemeente, onderzocht Bureau Blueyard de mogelijkheden om te komen tot een samenwerkingsverband, dat mogelijk de vorm krijgt

van een coöperatie. In de besturen van de stichting en de vereniging zijn de voor- en nadelen hiervan uitgebreid besproken. Een werkgroep uit beide besturen heeft voor ons museum alvast de randvoorwaarden voor deelname opgesteld. De stichting Samenwerking Musea Zuidwest Friesland heeft met steun van Bureau Blueyard een aanvraag voor vervolgsubsidie ingediend bij het Mondriaanfonds, waarmee in de komende jaren alvast projecten kunnen worden opgestart en waarin een kwartiermaker nagaat hoe de plannen concreet gemaakt kunnen worden.

Vereniging Fries Scheepvaart Museum

De samenstelling van het bestuur was per 1 januari 2020 als volgt: mevrouw M.S. Taselaar (voorzitter), B. Oppewal (secretaris), C.A. Burghgraef (penningmeester), M.M. Bolhoven, A.J.F. Dinkelberg, F.R.J. van Drooge, mevrouw J.W. Ritchi-Hofland, J.P. Smorenburg en mevrouw F.A.J. de Vries.

De Algemene Ledenvergadering was op 16 september. Er werd afscheid genomen van de heer Oppewal. Hij was negen jaar secretaris van de vereniging, die hij met hart en ziel diende, niet alleen met zijn nauwgezette verslagen, maar ook met zijn weldoordachte inbreng. In 2020 was zijn bestuurskundige inbreng bij de totstandkoming van het bezwaarschrift tegen de korting op de provinciale subsidie nog van cruciaal belang. De heer Smorenburg neemt zijn taak als secretaris over. In de ledenvergadering werd de heer B. Westerdijk uit Boornzwaag benoemd tot bestuurslid.

Het bestuur vergaderde op 23 januari, 23 maart, 8 juni, 14 september en 30 november. Enkele onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen: het jaarverslag, het beleidsplan 2020-2023, de jaarrekening, het activiteitenplan van het museum voor de jaren 2021-2024 en de aankoop van een werk van Jenny Boot.

Omdat de belangen van de vereniging en de stichting nauw met elkaar verweven zijn, werd er ook in het bestuur van de vereniging uitgebreid gesproken over de korting op de provinciale subsidie en over de museale samenwerking in de gemeente Súdwest-Fryslân.

Ook de gevolgen van de coronacrisis kwamen aan de orde. Het bestuur zegde toe de stichting behulpzaam te willen zijn bij het opvangen van de tekorten.

Het ledental bleef mooi stabiel. Er waren 36 nieuwe aanmeldingen, maar ook bijna net zoveel opzeggingen, die in de meeste gevallen te maken hebben met het overlijden van leden.

Stichting Museum de Fryske Winter

Het bestuur van stichting Museum de Fryske Winter vergaderde op 27 januari. De oktober-vergadering kon niet doorgaan. In de vergadering werd terug gekeken op een succesvolle Dag van de Elfstedentocht en op de expositie van Elfstedenportretten van Anne Tjerkstra. Op 24 februari was de winter-lezing. Het Sneker rayonhoofd Johan Hoogland gaf uitleg over twee nieuwe routes door de stad Sneek en Sippy Tigchelaar interviewde Anne Tjerkstra over de Elfstedentochten die hij reed. Er werden in 2020 enkele mooie aanwinsten toegevoegd aan de collectie, onder andere een serie aquarellen van René Diekstra. Meer hierover in de beschrijving van de aanwinsten, elders in dit jaarboek.

Samenwerking

Voor of namens het museum maakte ik deel uit van een aantal besturen en werkgroepen:

- Stichting de Grote Zuidwesthoek
- Stichting Oud Sneek

- Jury voor de Kleine Bouwprijs Sneek van het Siebold Hartkampfonds
- Raad van Advies van het Kolleksjesintrum Fryslân
- Stichting Cultuurplein Súdwest-Fryslân
- Stichting Töintsje Leech te Workum
- Stichting Samenwerking Musea Zuidwest Friesland (secretaris en penningmeester)
- Stichting Duurzaam Vervoer Sneek (elektrische shuttlebussen in Sneek)
- Adviescommissie Historische Schepen van de Gemeente SWF
- Stichting Interieurs in Friesland
- Netwerk Zuiderzeecollectie
- Bestuur Waterland van Friesland

Anke Roorda en Merijn van Veen participeerden in verschillende educatieve samenwerkingsverbanden van musea en andere culturele instellingen.

- Fries Educatief Platform
- Cultuurnetwerk Akte 2
- Werkgroep Kultuer Edukaasje mei Kwaliteit
- Werkgroep Kunst- & Cultuurdagen in Sneek
- Stichting Klompkesilen
- Samenwerkingsverband Werkgroep Skûtsjesilen

In 2020 waren er maar weinig ontvangsten in het museum. Een mooie bijeenkomst was die met de schippers van de SKS, bij de opening van de expositie door de Commissaris van de Koning en de voorzitter van de SKS. Het was één van de weinige jubileumactiviteiten van de SKS, die wél door kon gaan.

Fondsenwerving

Dat er in 2020 aanzienlijk minder mensen naar het museum kwamen, had ook grote financiële gevolgen. Er waren aanzienlijk minder inkomsten uit de entree en omdat we vrijwel het hele jaar geen groepen konden ontvangen waren er vrijwel geen opbrengst uit de horeca, de rondleidingen en de stadswandelingen. Er waren aan de uitgavenkant juist extra kosten voor het implementeren van een digitaal reserveringssysteem en voor de bewegwijzering en waarschuwborden, de kuchschermen, de ontsmettingsmiddelen en de dagelijkse schoonmaak van het kindermuseum. Meer uitgaven en minder inkomsten hebben grote gevolgen voor het museum. Voor generieke compensatieregelingen van het Rijk kwam het museum niet in aanmerking, omdat het verlies aan inkomsten niet boven de 20% uitkwam. Gelukkig konden wel een beroep doen op de regelingen van de Samenwerkende Martieme Fondsen (Ondersteuningsfonds NISS, Admiraal van Kinsbergenfonds, Het Vaderlandsch Fonds en de Directie Oostersche Handel en Reederijen), het Kickstart Cultuurfonds en het Mondriaanfonds. En ook onze eigen vereniging was ruimhartig in het verstrekken van bijdragen voor bijvoorbeeld de aanschaf van een zendersysteem voor rondleidingen en stadswandelingen, zodat de gidsen verstaanbaar blijven voor mensen die in een groep anderhalve meter afstand van elkaar moeten houden. Ook voor reguliere activiteiten konden we rekenen op royale bijdragen. Zo werd er voor de expositie over de Friese walvisvaart in 2021 een fantastisch bedrag beschikbaar gesteld door een fonds dat anoniem wil blijven. Voor deze expositie mogen we ook rekenen op een bijdrage van stichting De Grote Zuidwesthoek.

Erfenissen en schenkingen

Ook in 2020 kreeg het museum weer een aantal schenkingen en legaten. Het voordeel van schenkingen en legaten aan het museum is, dat er geen belasting over betaald hoeft te worden. Legaten aan het museum zijn vrijgesteld van erfrecht en komen geheel ten goede aan het museum. Schenkingen vallen onder de Geefwet. Bij de belastingaangifte mogen deze schenkingen als aftrekpost worden opgenomen en mag dit bedrag nog eens verhoogd worden met 25%. Legaten en schenkingen worden meestal gedaan aan de vereniging Fries Scheepvaart Museum en komen ten goede aan het aankoopfonds van het museum. In 2020 kon door een bijdrage van de P.W. Janssen's Friesche Stichting en de opbrengst van de schatkist in de hal van het museum een bedrag van € 1.687,71 worden toegevoegd aan het aankoopfonds. Periodieke schenkingen, die worden aangegaan voor vijf jaren en die ook vallen onder de gunstige belastingregels voor culturele instellingen, komen ten goede aan de stichting.

Gebouwen

Freerk Bokma verzorgde het klein onderhoud aan de gebouwen. Ook zorgde hij voor de controle van de technische installaties (alarmcentrale, verwarming, klimaat, liften et cetera). De gebouwen werden schoongehouden door Joke Leeverink en Nynke Wiersma. Hun taak was dit jaar extra zwaar omdat het coronaprotocol voorschreef dat bijvoorbeeld de trapleuningen en andere aanraakpunten in het museum dagelijks schoon gemaakt moesten worden. In februari was de installatie van 91 zonnepanelen op de platte daken van het museum klaar. Ze leverden in de zonnige maanden maart en april al meteen zeer veel stroom op. In totaal hebben de panelen 25,87 Mwh opgewekt. De vereniging bekostigde deze investering, die voor de exploitatie van het museum veel besparing op de stroomrekening zal opleveren. Maar ook voor het milieu is deze investering bijzonder gunstig, want het scheelt ruim 10.000 kg uitstoot van CO₂.

Bezoekers

Dat er in 2020 minder bezoekers naar het museum kwamen, zal niemand verwonderen. Toch was de terugval met 28% veel gunstiger dan het Friese gemiddelde dat op 40% verlies uitkwam. En landelijk was het beeld helemaal dramatisch: daar was de schade gemiddeld 60%.

De musea waren in totaal 14 weken gesloten. Dat is 27% van een heel jaar. In de 38 weken waarin we wel open waren, golden er allerlei restricties. Die hadden tot gevolg dat er maar weinig school- en groepsontvangsten waren. Ook onze gehoorzaal konden we niet of maar zeer beperkt gebruiken voor lezingen of workshops. De grootste verliezen werden geleden bij de georganiseerde en groeps-gerelateerde bezoeken. Dat losse bezoekers moesten reserveren in een tijdslot had nauwelijks effect. Het aantal kaartjes voor volwassenen was in 2020 zelfs hoger dan in 2019. Deze winst werd vooral geboekt in de maanden juli en augustus. In juli kwamen er twee keer zoveel mensen als normaal en in augustus 25% meer. Door reisbeperkingen kwamen er nauwelijks buitenlanders, maar des te meer Nederlanders. Zij (her)ontdekten Fryslân massaal als ideale vakantiebestemming. Alle accommodaties waren maandenlang uitverkocht. In het najaar droogde de bezoekersstroom weer langzaam op en waren het vooral kunstliefhebbers, die kwamen voor de exposities. Het was dus hollen of stilstaan in 2020. Maar wanneer we onze cijfers vergelijken met die van de andere musea, dan mogen we onze handen dichtknijpen.

	2020		2019	
0-5 jaar	878	4%	946	3%
6-18 jaar	1.436	7%	2.082	7%
Volwassenen	7.021	35%	6.773	24%
Groepsbezoeken	358	2%	1.668	6%
Vouchers	174	1%	540	2%
Leden	545	3%	1.409	5%
Scholen	794	4%	4.125	15%
Gratis	1.392	7%	2.530	9%
Museumkaart	7.728	38%	7.992	28%
TOTAAL	20.326	100%	28.065	100%

Groepsbezoeken

Groepsbezoeken zijn voor ons museum belangrijk. In 2020 was groepsbezoek echter nauwelijks mogelijk. Vanaf 13 maart moesten we ons museumcafé sluiten, omdat we niet aan het coronaprotocol voor de horeca konden voldoen. Het organiseren van rondleidingen was lastig, omdat de gewenste anderhalve meter afstand bijna niet realiseerbaar was. Alleen de wegens de omstandigheden nieuw ontwikkelde gezinsrondleidingen waren mogelijk. Maar ook wanneer het wel mogelijk was, merkten we dat er bij het publiek een begrijpelijke terughoudendheid was, bij het boeken van groepsbezoeken. Al met al kwamen er slechts enkele honderden bezoekers in groepsverband. In de buitenlucht waren stadswandelingen nog wel mogelijk. Bijzonder waren de avondwandelingen in kleine groepjes, op 21 oktober. Ook voor de stadswandelingen was er een mooie digitale oplossing. De organisatie LF2028 organiseerde een stadswandeling met onze stadsgids Sietse Wierda op Facebook. In totaal hebben maar liefst 52.256 mensen deze wandeling op het computerscherm meebeleefd. In de laatste maanden van het jaar hebben we onze rondleiders enige scholing aangeboden, zowel over de techniek van het rondleiden als over de verhalen die in ons museum te vertellen zijn. In de maand december zijn de stijlcamers van het museum weer in kerstsfeer gebracht door Alet Doornbos, Annet Bakker, Jacqueline Aukes en Selma Naeyé.

Besluit

Het jaar 2020 zal de boeken in gaan als een bijzonder jaar, ook voor ons museum. Er kwamen beduidend minder bezoekers, maar in vergelijking met andere musea viel de schade bij ons nog alleszins mee. We zijn blij dat we ondanks de onzekerheid toch zoveel mogelijk de geplande exposities door hebben laten gaan, zodat er ook echt iets moois te zien was. Aan publiciteit en aandacht geen gebrek. Wat dat betreft hebben we een belangrijke doelstelling in ons beleidsplan 2017-2020 waargemaakt: van collectie naar connectie. Dat willen we de komende jaren verder uitbouwen. Dat doen we door exposities te organiseren, die een duidelijke link naar het heden hebben en die aansluiten bij maatschappelijke

thema's als bijvoorbeeld de energietransitie. De link met het heden willen we de komende jaren ook aanbrengen in presentatieruimtes, zodat er ook voor het jongere publiekssegment meer sprake is van herkenning. Het raamwerk voor de toekomstplannen staat al.

Het zal echter niet door mij worden ingevuld. Aan het eind van het verslag jaar, vond ik dat het na vijftien jaar directeurschap tijd was voor een volgende stap. Vanaf maart 2021 word ik directeur van het Historisch Centrum Leeuwarden. Uiteraard ben ik blij dat ik deze stap kan maken. Maar ik realiseer me ook dat ik in Sneek heel wat achterlaat. Want in 32 jaar heb ik in het Fries Scheepvaart Museum heel veel geleerd. De belangrijkste les is misschien wel dat een museum niet alleen bestaat bij de gratie van een mooie collectie, maar juist tot grote bloei komt door de mensen, die er werken en die het museum dragen. Het draagvlak van ons museum is bijzonder groot. Wanneer we dat weten vast te houden, zal het museum ook bij tegenwind koers weten te houden. Het bewijs daarvan werd al geleverd in het crisisjaar 2020, dat zwaar was, maar waarin we ook de nodige successen boekten. Ik wens u en ons museum het allerbeste.

Meindert Seffinga